

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.03.1998, sp. zn. 23 Cdo 374/98, ECLI:CZ:NS:1998:23.CDO.374.1998.1

Číslo: 32/1999

Právní věta: Osobám odvozujícím nárok na vydání věci z poměru k jednomu ze spoluvlastníků, jejichž věc přešla na stát podle § 3 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se nemůže dostat více, než činil podíl jejich právního předchůdce, a to ani tehdy, jestliže zbylí původní spoluvlastníci, případně další oprávněné osoby uvedené v § 3 odst. 4 tohoto zákona, nárok na vydání věci neuplatnili.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.03.1998

Spisová značka: 23 Cdo 374/98

Číslo rozhodnutí: 32

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Rehabilitace

Předpisy: 87/1991 Sb. § 3 odst. 1 a odst. 4

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobci M. O. (právní předchůdce žalobců Dr. M. O. a T. T.) a D. O. se s odkazem na zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích (ve znění zákonů jej měnících a doplňujících), domáhali vydání domu čp. 687 a stavební parcely číslo 693 P. – S. M. Uváděli, že polovina těchto nemovitostí, náležející jejich právní předchůdkyni J. K., přešla na stát v dražebním řízení provedeném zkrácenou formou na úhradu pohledávky státu, čtyři dvanáctiny těchto nemovitostí náležející v rozsahu po jedné dvanáctině L. D., J. D., A. D. a M. Č. byly těmito spoluvlastníky darovány státu v tísní a zbylé dvě dvanáctiny náležející L. D. a M. D. (každému po jedné dvanáctině) přešly na stát v rámci realizace trestu propadnutí majetku uloženého posledně zmíněným spoluvlastníkům. Původně žalobci požadovali po žalovaném vydání celých nemovitostí, posléze, když jim žalovaný vydal ideální polovinu nemovitostí původně náležející J. K., omezili svůj nárok na vydání jedné ideální třetiny nemovitostí (tj. čtyř dvanáctin původně náležejících těm ze spoluvlastníků, kteří své podíly darovali v tísní státu) s tím, že osoby oprávněné k vydání tohoto podílu, případně těchto podílů, sice žijí, avšak nárok na vydání věcí neuplatnily.

Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem z 22. 4. 1993 uznal žalovaného povinným vydat žalobcům ideální třetinu domu čp. 687 se stavební parcelou č. 693 v P. – S. M. a rozhodl o nákladech řízení.

K odvolání žalovaného Městský soud v Praze rozsudkem z 22. 12. 1993 změnil rozsudek soudu

prvního stupně tak, že žalobu se žádostí, aby žalovaný byl uznán povinným vydat žalobcům jednu ideální třetinu domu čp. 687 se stavební parcelou č. 693 v P. – S. M., zamítl. V návaznosti na rozhodnutí ve věci samé pak rozhodl o nákladech řízení před soudem prvního stupně a o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Zatímco soud prvního stupně v posuzovaném případě dospěl k závěru, že podle ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. žalobcům jako oprávněným osobám, odvozujícím svůj nárok od původní spoluvlastnice jedné ideální poloviny nemovitostí, J. K., náleží vedle nároku na vydání tohoto podílu na nemovitostech i nárok na vydání těch čtyř dvanáctin (jedné ideální třetiny) nemovitostí, patřících původně L. D., J. D., A. D. a M. Č., kteří své podíly darovali v tísní státu, neboť oprávněné osoby odvozující nároky na vydání nemovitostí od těchto spoluvlastníků samy své nároky neuplatnily, odvolací soud učinil závěr, že žalobcům nárok na vydání těch podílů, které jejich právní předchůdkyně nevlastnila, nemůže tzv. "přirůst". Konstatoval přitom, že smyslem zákona č. 87/1991 Sb. bylo zmírnit následky majetkových a jiných křivd, nikoli však odškodnit tyto křivdy poskytnutím něčeho, co samo objektem křivdy nebylo a ani nemohlo být.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání, jehož přípustnost dovozují z ustanovení § 238 odst. 1 občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 238/1995 Sb. V dovolání pak uplatňují dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. v uvedeném znění, neboť vytýkají odvolacímu soudu, že věc nesprávně právně posoudil, když pochybil při výkladu ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. Při interpretaci § 5 odst. 1 tohoto zákona totiž zůstalo odvolacím soudem pomínuto, že smyslem citovaného zákona bylo nejen zmírnit křivdy, ale rovněž pomoci vzniku soukromého sektoru. Podle názoru žalobců v takovém případě nelze aplikovat klasickou právní zásadu, že nikdo nemůže na druhého převést více práv, než má sám, neboť jde o přechod práva na základě zákona (stát vydává něco, co kdysi zabral, a vrací to zpět do soukromé sféry) a zákon může na rozdíl od soukromých právních subjektů vše, tj. i převést více práv. Pravidlo zákona č. 87/1991 Sb., podle něhož rozsah práva má sledovat rozsah nároku, je narušeno dvěma výjimkami. Prvou je, že oprávněné osoby se mohou písemně dohodnout jinak, druhá umožňuje, jeli oprávněných osob více, ale nárok na vydání uplatní jen některá z nich, vydat jim věc celou. Tato druhá výjimka by byla zbytečná, kdyby mělo platit, že "rozsah" toho, co má být oprávněné osobě vydáno, se rovná "nároku" oprávněné osoby. Výslovné zakotvení oprávněné možnosti rozdílu mezi rozsahem toho, co bylo vydáno, a toho, na co měla oprávněná osoba nárok, pak samo o sobě vylučuje, aby vydání větší části majetku, než jaký bylo lze "nárokovat" podle § 3 zákona č. 87/1991 Sb., bylo možné označit za protiprávní, totiž takové, které je v rozporu se zmiňovaným ustanovením § 3. "Věc celá" pak nemůže být za žádných okolností "podílem", který vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci. Zatímco věc je svou povahou hmotná, podíl je ideální veličinou; věc je předmětem právního vztahu k věci, podíl se vztahuje k obsahu právního vztahu týkajícího se věci. Z uvedených důvodů žalobci navrhli, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Dovolací soud po zjištění, že dovolání bylo podáno včas a k tomu oprávněnými subjekty, tj. účastníky řízení, kteří buď mají právnické vzdělání nebo jsou řádně zastoupeni advokáty (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), a že směřuje proti rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné (§ 236 odst. 1, § 238 odst. 1 o. s. ř.), přezkoumal bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) rozsudek odvolacího soudu ve smyslu § 242 odst. 1 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné. Dovolání bylo proto rozsudkem Nejvyššího soudu zamítnuto.

Z odůvodnění:

Žalobci nenamítají, že v řízení došlo k vadám uvedeným v ustanovení § 237 o. s. ř., nebo že řízení bylo postiženo jinou vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 2,

písm. a/, b/ o. s. ř.), a z obsahu spisu nevyplývá, že by k některé z uvedených vad došlo. Posoudit, zda je napadený rozsudek odvolacího soudu se zřetelem k uplatněnému dovolacímu důvodu (§ 241 odst. 2 písm. d/ o. s. ř.) a jeho obsahové konkretizaci správný, znamená přezkoumat opodstatněnost odvolacím soudem vysloveného právního závěru, že žalobci jsou oprávněnými osobami pouze ve vztahu k jedné ideální polovině sporných nemovitostí, která původně náležela jejich právní předchůdkyni J. K. a která jim již byla povinnou osobou vydána, zatímco ve vztahu k jedné ideální třetině (jinak čtyřem dvanáctinám) sporných nemovitostí, která náležela v rozsahu po jedné ideální dvanáctině L. D., J. D., A. D. a M. Č., nejsou oprávněnými osobami, když ani jedna z těchto čtyř dvanáctin nemovitostí jim nebo jejich právním předchůdcům nepatřila.

Uvedený právní závěr odvolacího soudu je správný.

Podle ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. povinná osoba vydá věc na písemnou výzvu oprávněné osobě, jež prokáže svůj nárok na vydání věci a uvede způsob jejího převzetí státem. Jde-li o vydání movité věci, prokáže též, kde věc je. Jeli oprávněných osob více a nárok na vydání věci uplatní ve lhůtě podle odstavce 2 citovaného ustanovení jen některé z nich, vydá se jim věc celá.

V poslední větě shora citovaného ustanovení zákona č. 87/1991 Sb. je řešena pluralita oprávněných osob, přičemž je kogentně stanoveno, že uplatnili nárok jen některé z nich, vydá se jim věc celá. Jde však vždy o pluralitu nástupců tzv. "prvotního oprávněného", případně původního vlastníka. Oprávněnými osobami jsou totiž především ty fyzické osoby, jejichž věc přešla do vlastnictví státu v případech uvedených v § 6 citovaného zákona (původní vlastníci viz § 3 odst. 1 téhož zákona), a teprve zemřel-li nebo byl-li prohlášen za mrtvého tento původní vlastník před uplynutím lhůty, v níž sám mohl nárok na vydání věci (toho, co mu bylo v minulosti státem odňato) uplatnit, přicházejí v úvahu (při splnění určitých podmínek) tzv. "odvozené" oprávněné osoby ti, kdo svůj nárok na vydání věci odvozují od původních vlastníků a jsou taxativně vyjmenováni v určitém nezaměnitelném pořadí v § 3 odst. 4 zákona č. 87/1991 Sb. Protože smyslem restitucí je "obnovit" vlastnická práva k věcem těm osobám, jimž byla v minulosti určitým způsobem státem odňata, a obnova vlastnického práva nutně předpokládá, že toto právo dříve (tj. před odnětím) náleželo, nemůže se tzv. "prvotním" oprávněným osobám (§ 3 odst. 1 citovaného zákona) dostat více práv, než měly před odnětím věci. Proto bylo-li původně (spolu) vlastníků věci více, je "věcí" vždy jen konkrétní spoluvlastnický podíl. Tzv. "odvozené" oprávněné osoby (§ 3 odst. 4 zákona č. 87/1991 Sb.) mohou logicky vzato vstoupit pouze do práv, která by jinak náležela osobám, od nichž ony svá práva na vydání věci odvozují. Nemůže se jim tak dostat více, než by příslušelo osobě, jejíž věc (ať již celá nebo podíl na ní) přešla na stát. Oprávněným osobám odvozujícím svůj nárok na vydání věci po jednom spoluvlastníkovi, tak nemůže "přirůst" podíl po jiném ze spoluvlastníků, který zemřel a nezanechal osob uvedených v § 3 odst. 4 zákona č. 87/1991 Sb., či tyto osoby nárok na vydání věci (míněno spoluvlastnického podílu jejich právního předchůdce) neuplatnily.

Podal-li výzvu k vydání "věci" jen některý ze spoluoprávněných (a nezáleží na tom, zda další oprávněné osoby chtěly nebo nechtěly uplatnit svůj nárok na vydání), část věci (věcí je pak míněn i spoluvlastnický podíl) připadající na nepřihlášeného spoluoprávněného "přirůstá" ostatním spoluoprávněným, kteří vydání požadují, rovným dílem. Nezbytné ovšem je, jak již bylo vyloženo shora, aby šlo o spoluoprávněné na jedné úrovni.

Lze připustit správnost námitky žalobců, že cílem tu je vedle zmírnění následků některých v minulosti vzniklých majetkových a jiných křivd, rovněž napomoci vzniku soukromého sektoru. Do soukromého sektoru se totiž vrací to, co bylo v minulosti způsobu uvedenými v § 6 zákona č. 87/1991 Sb. státem odňato. To však nemůže znamenat, že by podle restitučního zákona zmírňujícího následky majetkových křivd mimo jiné i "vydáním" věci, mělo být oprávněným osobám vydáváno více, než jim bylo (ať již jim osobně nebo jejich právním předchůdcům) odňato, nebo že by věci (podíly na věcech) měly být vydávány tomu, komu nebyly v minulosti odňaty. Není důvodu při aplikaci těch povahou

občanskoprávních ustanovení, která vydání věcí formou uzavření dohody o vydání upravují, zahrnovat pravidla obecně platná v občanskoprávních vztazích, mimo jiné i žalobci zmiňované pravidlo, že nikdo nemůže na druhého převést více práv, než má sám.

Odvolací soud se při rozhodování dané věci shora naznačenými úvahami řídil, jeho rozhodnutí je tedy z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správné (spočívá na správném právním posouzení). Dovolací soud proto dovolání žalobců podle ustanovení § 243b odst. 1, věta první, o. s. ř. zamítl.